

НАДГРОБНА МОГИЛА № 4 ДО С. БРЕСТОВИЦА, РУСЕНСКО

Димитър Станчев

Най-ранните следи от човешка дейност в землището на с. Брестовица, Русенска област, са открити в м. Корията – на 100–150 м югозападно от центъра на селото. Оттук произхождат фрагменти от керамични съдове, датирани от каменно-медната и бронзовата епоха (Х. Тодорова 1983, 30; Цв. Дремсизова-Нелчинова и Д. Иванов, 1983, 30). Все в тази местност при изравняване терена за построяване на стадион са намерени долиуми и амфори, характерни за елинистическата епоха (Цв. Дремсизова и Д. Иванов, 1983, 30). Във високия бряг, вкопани в лъоса, се виждат входовете на землени галерии. На 2 км южно от селото са установени следи от тракийско селище. При прокарване на път за помпена станция №3 сред фрагментите от керамика, разкрити на повърхността, е намерена и една дръжка от амфора, местно производство. Върху шийката на съда е бил поставен печат – имитация на печат от родоски амфори. Селището е датирано в периода IV – II в. пр. Хр. (Цв. Дремсизова-Нелчинова и Д. Иванов, 1983, 30). В различни местности на землището на селото вече са регистрирани над 20 надгробни могили. Четири от тези паметници са проучени (Д. Станчев, 1994, 173–178). Две от могилите, едната по-малка, другата по-голяма, са разположени една до друга и се намират в непосредствена близост с развалините на тракийското селище от м. Корията. Сега на около 200 м северно от тях отстои общинската хижа. Предмет на това съобщение ще бъдат резултатите от археологическото изследване на по-малката могила, обозначена под № 4 (Обр. 1.). Паметникът беше проучен през 1994 г. Формата на могилата представляваше пресечен конус с диаметър 20 м и височина при върха – 2,00 м. Повърхността ѝ беше затревена и не се обработваше. Пръстта, необходима за издигането на могилата, е била събирана от околния терен. На-

сипът е съставен предимно от чернозем и в малко количество лъос. В резултат от проведените археологически разкопки, в централната южна половина на могилата са открити погребения на човек на кон, а също така и обгорена до червено площадка (Обр. 2, 3). Двете погребения – човешкото и животинското, са извършени по способ на трупоизгарянето. Обгорените човешки кости заедно с инвентара, който също носи следи от обгаряне, се намираха в насипа на могилата на височина 0,70 м от древното ниво на терена. Те са били положени в правоъгълно пространство с размери 1, 80 x 1, 00 м, ориентирано с дългите си страни в посока север – юг. Предметите, съпровождали останките от мъртвия, са: железен, крив по форма нож, поставен в желязна ножница, желязна юзда, глинена каничка. В резултат от присъствието им на кладата всички находки са фрагментирани и до известна степен обезформени.

1. Нож. По форма е крив, сърповиден, изработен от желязо. Съхранено е само острието. Дълж. (запазена) 0, 31 м, макс. шир. 0,03 м, деб. 0,005 м. Цялата повърхност е силно корозирана (Обр. 4.).

Кривият железен нож се отнася към нападателяното оръжие у древните траки. Възникването му според Зенон Вожняк е следствие от съчетаването на късия едноостър меч от халщата със сърпа (Z. Woźniak, 1974, p. 95). Това хипотетично твърдение поне засега не е подкрепено с никакви доказателства. Кривият железен нож се явява на границата между старожелязната и късножелязната епоха като противодействие от внедряването в употреба на металната защитна екипировка – шлем, ризница, щит. Извивката на острието му с режеща част от вътрешната страна го прави по-ефикасен при използването му в близък бой. Тази му функция е довела и до сравнително малките му размери. Максималната дължина на този вид оръжие достига до 0, 50 – 0, 60 м, но обикновено се срещат с дължина между 0, 30 и 0, 40 м. Според Зенон Вожняк успоредно с предназначението му като бойно оръжие кривият железен нож е бил използван и при лов на диви животни. Същият автор приема, че той е бил на въоръжение най-вече в конницата (Z. Woźniak, 1974, p. 95 –96). Хр. Буюклиев допуска, че това оръжие е било в употреба както от конни, така и от пеши бойци (Хр. Буюклиев, 1981, 143). За прилагането на кривия железен нож (махайрата) като оръжие се споменава в писмените извори. Тукидит нарича траките от племето дии мечоносци (Hhr. M. Danov, 1976, p. 145). Този вид оръжие намира отражение и в изобразителното изкуство. С криви ножове са пред-

ставени четирима бойци върху златната амфора – ритон от Панагюрското съкровище, датирано в края на IV и началото на III в. пр. Хр. (И. Венедиков, Т. Герасимов, 1973, обр. 127). Водачите на двете войски, изобразени върху източния фриз на дромоса от Казанлъжската гробница, са вдигнали нагоре криви ножове (Л. Живкова, 1974, 52).

Откритият при останките от погребението в могила № 4 до Брестовица нож е сходен с ножовете от трета хронологична група, вариант Б, от класификацията на Хр. Буюклиев (Хр. Буюклиев, 1981, 147). Тези ножове са характерни с равномерната си дъговидна извивка на острието, отделено със защитна халка от широката и плоска дръжка. Някои от тези екземпляри са намерени с ножници. Аналогични на нашия нож са откритите криви ножове при Паволче и Търнава, Врачанско (Б. Николов, 1965, 180–181), Панагюрските колонии, Захари Стоянов (№ 212 и № 220 от каталога на Хр. Буюклиев). Ножът от 3. Стояново е открит с ножница и стои най-близко до ножа от Брестовица. Подобни ножове има намерени и в съседна Румъния (V. Zığa, 1971, p. 541). Всички находки са датирани най-общо във времето от III докъм началото на I в. пр. Хр.

2. Ножница. По форма е фуниевидна, изработена от цял железен лист, огънат по дължината на острието на ножа. Едната ѝ страна по цялото ѝ протежение е отворена. Върхът на ножницата е конично разширен. Дълж. (запазена) 0, 178 м, макс. шир. 0, 031 м, деб. на листа 0,005 м. Цялата ножница е силно корозирана и фрагментирана (Обр. 5). Успоредно с криви железни ножове ножници са известни от Софрониево и Паволче, Врачанско (Б. Николов, 1965, 179), Виноград, Великотърновско, Захари Стояново, Търговишко. По форма и начин на изработка те не се отличават съществено от ножницата от Брестовица. Като изключим ножницата от Паволче, която е сребърна, всички останали са направени от железен лист. Подобни на намерените в България ножници са известни от Олтения, Румъния (Z. Woźniak, 1974, p. 102). Ножовете и ножниците са датирани в едно и също време – III в. пр. Хр.

3. Юзда, железна, силно корозирана и фрагментирана. Запазени са зъбалецът, една от страничните скоби и част от подбрадната пръчица. Зъбалецът е едноделен, изработен от цилиндрична в сечение пръчка, огъната и извита в средата в полукръг. Краищата му са вкарани в кръглите халки на скобите. Вис. 0, 15 м (Обр. 6.). Съхранените детайли на юздата от Брестовица намират известно

сходство с юзди от Стрелча и Брястовица, Пловдивско (Ив. Венедиков, 1957, 173–174). Според класификацията на Ив. Венедиков тези юзди спадат към типа “юзда на лостове”. Датирани са в периода от 50 г. до 300 г. след Хр. Най-ранните юзди с такава форма на зъбалеца са известни от Италия. Датирани са в IV в. пр. Хр. (Ив. Венедиков, 1957, 173).

4. Каничка, изработена от глина, с биконично тяло, с издаден навън устиен ръб, равно отрязано и леко извито в периферията си навън дъно. Малко по-нагоре от средата на тялото, към устието се издига четириръба в сечение дръжка, която в горния си край завършва с издатък. Повърхността е излъскана, бежова на цвят. Каничката е фрагментирана, по-късно възстановена. Вис. 0, 21 м, макс. диам. на тялото 0, 15 м, диам. на устието 0, 10 м, диам. на дъното 0, 08 (Обр. 7). По форма намерената при останките от покойника каничка е еднаква с една каничка от Новград, Русенско (С. Стефанов, 1974, 286). Аналогични на каничката от Брястовица са още каничките, известни от Попещи, Пояна, Романати, Островул-Шимиан – Румъния. Тези съдове са датирани в периода III – I в. пр. Хр. (С. Стефанов, 1974, 287, бел. 167, 168, 169). На 1 м източно от човешкото погребение, на височина 0, 80 м от тогавашното ниво на терена, в насипа на могилата, се откриха обгорени животински кости. Пространството, върху което са били положени, има почти квадратна форма с размери 1, 00 x 1, 05 м. Ориентирано е с дългите си страни в посока север – юг. Според изследванията на животинския костен материал, извършени от д-р Л. Нинов, се установява, че в могилата редом с човешки останки са погребани и кости от предварително кремиран кон. Намерени са фрагменти от череп, зъби, прешлени, кръстцова кост, дълги тръбести кости от преден крайник – лъчева кост, от заден крайник, таз, бедрена кост, голям пищял. Несрасналите епифизи показват, че умъртвеното и изгорено животно е било на възраст приблизително на около 2 години. Откритите кости, макар и силно обгорени и фрагментирани, са от почти всички отдели на скелета и показват, че е бил изгорен целият труп (Обр. 8).

Сред останките от конското погребение са намерени две части от две различни по форма юзди. От едната юзда са съхранени част от странична скоба и част от зъбалец (Обр. 6₂). От другата юзда е запазена само една странична скоба (Обр. 6₃). Според формата си откритите фрагменти могат да се отнесат към трета

група от класификацията на Ив. Венедиков. При тези юзди зъбалецът е едноделен или двуделен с преимущество на двуделния. Върху него почти във всички случаи са нанизани колелца и пръстени. Характерно за тази група юзди, датирани в периода от 250 г. пр. Хр. до 50 г. сл. Хр., е и това, че отделните им части са свързани помежду си така, че се движат свободно (Ив. Венедиков, 1957, 161–173).

На 0, 50 – 0, 70 м източно от кремираните животински кости, на височина 0, 60 м от тогавашното ниво на терена, в насипа на могилата, беше разчистено обгорено, правоъгълно петно с размери: 2,50 x 1,00 м. Ориентирано е с дългите си страни в посока север–юг. Пръстта е силно изпечена и отухлена. След като е горял огънят, пепелта и въглените са били изчистени от нея. Все пак по нейната повърхност имаше петна от дървесна пепел. Възможно е на това място да е била извършена кремацията (Обр. 9).

Анализът на инвентара, намерен при останките от погребенията, и направената съпоставка с подобни предмети, открити на други археологически обекти, не дава възможност за определяне на едни по-тесни граници при изясняване датировката на паметника. Като имаме предвид, че в края на I в. пр. Хр. и нач. на I в. сл. Хр. се забелязва стремеж към изоставяне и подмяна на някои от познатите дотогава форми нападателно оръжие, в това число и на кривия железен нож, сме склонни да приемем, че погребенията в могила № 4 до с. Брестовица, Русенска област, са извършени в периода III – I в. пр. Хр.

БЕЛЕЖКИ

¹ Николов, Б. Тракийски паметници във Врачанско. – ИАИ, XXVIII, 1965, с. 180–181.

² Станчев, Д. Могилни гробници от Русенско. В: – Първи международен симпозиум “Севтополис” “Надгробните могили в Югоизточна Европа”. В. Гърново, 1994, с. 173–178.

³ Венедиков, Ив., Т. Герасимов. Тракийското изкуство. С., 1973, обр. 127.

⁴ Венедиков, Ив. Тракийската юзда. ИАИ, XXI, 1957, с. 173–174.

⁵ Живкова, Л. Казанлъшката гробница. С., 1974, с. 52.

⁶ Стефанов, Ст. Новград. Старинни селища. ИАИ, XXXIV, 1974, с. 286, обр. 326, с. 287, бел. 167, 168, 169.

⁷ Буюклиев, Х. Нападателното въоръжение в древна Тракия (краят на XII в. пр. н. е. – 45 г. от н. е.). С., 1981 (Канд. дис.), с. 143.

⁸ Тодорова, Х. Энеолит Болгарии. С., 1983, с. 30.

⁹ Дремсизова-Нелчинова, Цв. и Д. Иванов. Археологически паметници в Русенски окръг. С., 1983, с. 30.

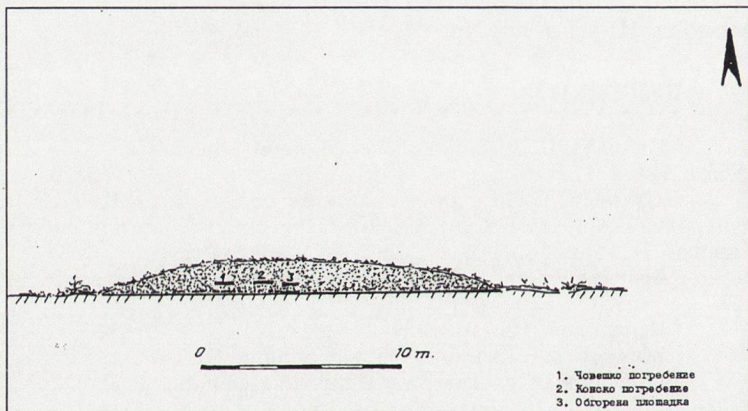
¹⁰ Danov, Hr. M. Altthrakien. Berlin – New York, 1976, p. 145 et 1108.

¹¹ Z. Woźniak. Wschodnie pogranicze kultury lateńkziej. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdansk. 1974, p. 95–96.

¹² Zirra, V. Stand der Forschung der Keltischen Spätlateneneuit in Rumanien. AR, 23, 1971, 5, p. 541, fig. 5/13, 14.

Обр. 1

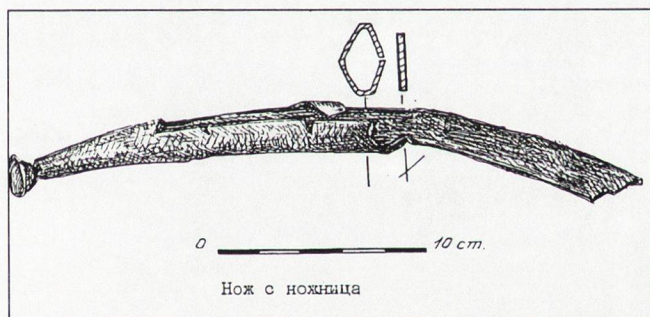
Обр. 2

Обр. 3. Човешко погребение

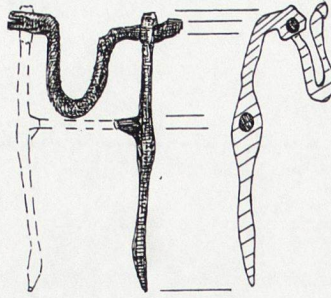
Обр. 4

Обр. 5

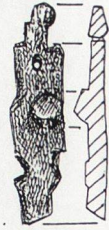
2

1

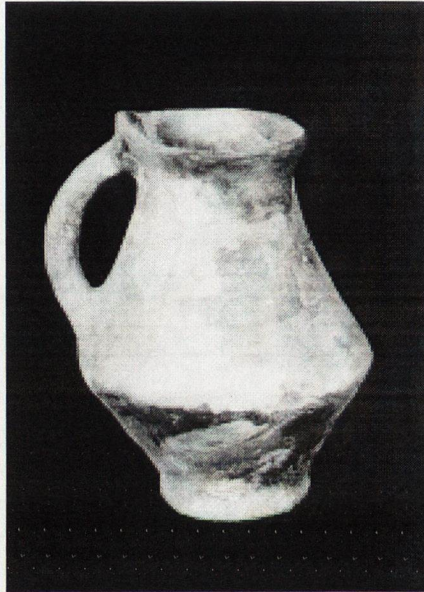
0 ————— 10 см.

Чести от въди

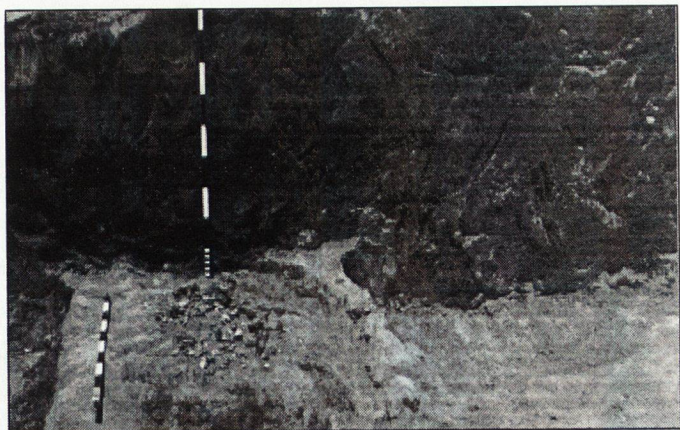

3

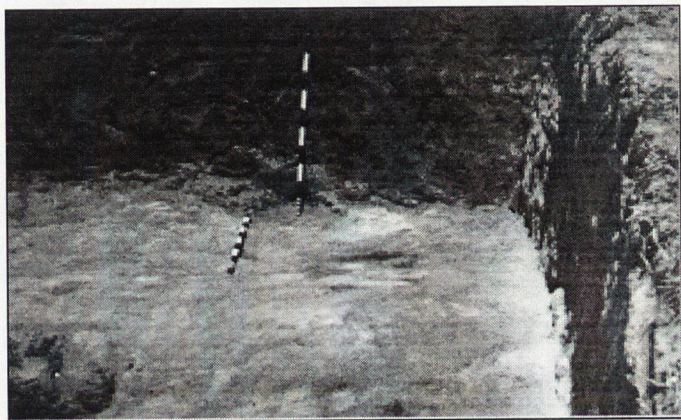
Обр. 6

Обр. 7

Обр. 8. Погребение на кон

Обр. 9. Обгорена прощадка